

Troha Senedh a Gernow

**Derivas polici dyworth:
Mebyon Kernow – the Party for Cornwall**

Raglavar

1. Mebyon Kernow a grys bos an genedhel istorek a Gernow, gans hy honanieth dhiblans, yeth hag ertach, an kethsam gwir dhe omdhetermyans ha kenedhlow erel kepar hag Alban ha Kembra.
2. Eseli MK a grys y tal dhe bobel a Gernow kavos moy gallos gans fatel restrons aga bewnans hag y tal bos politegoryon etholys yn Kernow a wra erviransow alhwedhek a-dro dhe dermyn a-dheu agan kenedhel – a-der burokratyon anetholys po menystrys heb les yn Loundres.
3. Ynwedh Mebyon Kernow a'n jeves kovadh stout ow kaskyrghes rag digresennans gwiw rag Kernow a-dhia an 1950ow, owth ynia rag gwrians a Guntelles Kenedhlek. Pareth gans Alban ha Kembra re beu hwilys dres termyn hir, ha derivas polici MK 2014 *Troha Kuntelles Kenedhlek a Gernow* a wrug an kas rag Kernow dhe gavos an keth gallosow ha'n re enjoyys yn Alban der Senedh Alban.
4. Yth yw a-vri dhe verkya yth eth ha bos Kuntelles Kenedhlek Kembra, an 6ves mis Me 2020, Senedh Kembra.
5. Orth Keskussulyans Kenedhlek MK 2021, eseli a'n parti a etholas nowedhi savla polici MK a-dro dhe omwovernans. Prederys veu bos an ger "Kuntelles" nebes medhelhes dre elwel rag Kuntellesow Burjes, ha bagasow politek erel ow pesya gwannhe an diblanster yntra Kuntelles ha governans teythyek. Rag pesya hwilas pareth gans an pyth re beu kowlwrys yn Alban ha Kembra, y feu akordys y tal dhe Vebyon Kernow hwilas yn kler Senedh rag Kernow.
6. Ytho an skrif ma a ragworr profyans manylys rag gwrians Senedh a Gernow, a wren ni komend dhe'n bobel a Gernow.

50,000 rag omrewl rag Kernow

7. Gool Peran, 2000, y lonchyas MK an kaskyrgh a-barth Deklaryans rag Kuntelles a Gernow. An deklaryans a leveris, dell sew:

Kernow yw kenedhel gans hy honanieth, gonisogeth, hengovyow hag istori hy honan – ynwedh y perth hi kaletterow erbysek sevir hag unnik.

Erviransow dhe les a-dro dh'gan termyn a-dheu yw, moy ha moy, kemerys mes a Gernow hag yth yw erviransow a'n par na angwiw yn fenowgh, po treweythyow erbynn edhommow a'gan kemenethow teythyek.

Lemmyn, yma dhe Alban Senedh hy honan ha dhe Gembra Kuntelles hy honan – mes Kernow re beu skonys. An ranndir fals "soth west" a veu herdhys warnan ni.

Res yw dhyn ni, an Bobel a Gernow, kavos rann vrassa gans fatel on ni governys. Yma edhom dhyn a Guntelles a Gernow a yll settya ragwiryow demokratek ewn rag Kernow ha ri lev kreffa dh'agan kemenethow yn Breten, yn Europa ha dres an Bys ledanna.

My a skoodh an kaskyrgh rag Kuntelles a Gernow.

8. Dres 18 mis, y feu kuntellys sommen a 50,546 deklaryans unnik, ekwal dhe voy ages 10% a etholeth Kernow. An deklaryansow a veu res dhe 10 Downing Street an 12ves mis Kevardhu 2001.
9. Herwydh breus Mebyon Kernow an deklaryansow a bes diskwedhes skoodhyans a vri rag gallosow brassa rag Kernow, hag y tal bos profyans manylys displegys ha gorrys a-rag an bobel a Gernow yn referendom kolmus.

An politegow owth omdhisplegya a'n Ruvaneth Unys

10. Digresennans y'n 1990ow diwettha a ledyas dhe selyans a Senedh a Alban, ha Kuntellesow rag Kembra hag Iwerdhon Gledh.

11. Yn sur, an korfow digresennans yn Alban ha Kembra re wrug tevi yn bri hag awtorita yn bledhynnyow a-gynsow, ha chanj korf lagha a bes bos moy dhe les y'n dowlen bolitek dres oll an Ruvaneth Unys.
12. Senedh Alban a waynyas maystri a hensyow horn Alban yn 2005, keffrys ha gallosow keworansel kelmys dhe dowlenna ha gwithyans natur yn moryow a-dro dhe Alban.
13. Kuntelles Kenedhlek Kembra a waynyas gallosow strothys a wul laghys der an Reyth Governans a Gembra 2006, hag a veu ystynnys yn feur yn 2011 wosa nessa referendom. An Reyth Kembra 2014, ow sewya an hen Dhesedhek Silk, a ros gallosow kendon keworansel dhe'n Kuntelles Kenedhlek, keffrys ha kontrolyans a dollow negys, toll lenwel tir ha toll stamp.
14. An 18ves mis Gwynngala 2014, yth etholas pobel Alban yn referendom rag ervira mar tylis dh'aga fow mos ha dos stat anserghek yn tien, dell veu skrifys yn Paper Gwynn Governans Alban *Devedhek Alban*.
15. An votyans 'na' a sewyas a veu ys-pynnys gans ambosow a allasow keworansel rag Senedh Alban dyworth an ledyoryon a'n tri brassa parti politek selys yn Loundres. I a argyas y hwrussa "Senedh kreffa a Alban" krevhe sel an Ruvaneth Unys.
16. Wosa an referendom, an Pennvenyster ena (David Cameron) a dhallathas an Desedhek Smith dhe brederi a 'gomendyansow rag an digresennans pella a allosow dhe Senedh Alban.' Ynwedh ev a ambosas "akord kompes – fer dhe bobel yn Alban, ha ... dhe bubonan yn Pow Sows, Kembra hag Iwerdhon Gledh ynwedh." Ny veu Kernow kompollys y'n derivas.
17. Gans sewyans a'n Devedhek Smith, y feu Reyth Alban erel passyes yn 2016. Hemma a gomprenhyas kontrolyans dien a doll wober albanek, keffrys ha gallosow divers nowydh, y'ga mysk sewena, tennans oyl ha gas, ha'n dygthyans a Stat an Gurun. Ynwedh an Reyth a wrug dhe Senedh Alban bos rann fast a gorf lagha an RU, na ylli bos gordhileys heb referendom.

18. Kuntelles Kenedhlek Kembra a fastyas gallosow pella der an Reyth Kembra 2017, a gomprehendyas gallosow keworansel a-barth tollans. Ynwedh an Reyth a wrug dhe Senedh Kembra bos rann fast a gorf lagha an RU. Yn 2020, y hwrug Reyth Senedh hag Etholansow an Kuntelles Kenedhlek dashenwel an korf avel Senedd Cymru / Senedh Kembra.
19. Yn-mes a Alban ha Kembra, y hwre profyansow governans rag "digresennans" fogella dre vras war vargenyow cita, awtoritas kesunys ha meryon drevek, gans an kynsa akord gwrys rag Awtorita Kesunys Greater Manchester mis Du 2014. Ynwedh yth esa restri strothys meur gans konselyow teythyek (kepar ha Bargaen Digresennans Kernow 2015.)
20. Mis Hwevrer 2022, y hwrug Governans an RU dyllo y Baper Gwynn "Komposa War-vann," a gomprehendyas "framweyth digresennans" a brofyas tri nivel a "vargen konteth" dhe gonsels teythyek po bonniow a gonsels teythyek. Efander an tri nivel o strothys dres eghen gans an kreffa a'n tri bargaen kelmys dhe'n konstrinyans a ledyer po mer etholys didro.

An "Bargaen Digresennans Kernow" 2015 ha Komposa War-vann

21. An 16ves mis Gortheren 2015, y hwrug an governans kresel deklarya y "Vargen Digresennans Kernow," re bia akordys gans hembrenkyans an awtorita unnnes.
22. An bargaen a-dhia'n gwartha ma o gwann dres eghen ha gans fowt a ughelhwans. Ny alowas marnas gallosow nowydh fest strothys dhe'n awtorita unnnes, hag yn kettermyn ow ri charjys erel dhe gorfow anetholys heb meur a wiwder demokratek kepar ha'n Keskowethyans Aventur Leel.
23. An deklaryansow pennlinen o (i) y fia gallosow dhe Gonsel Kernow rag restra gonisow kyttrin avel franchis, (ii) Konsel Kernow a obersa gans korfow yeghes teythyek dhe wul towlen rag ewngemyska gonisow yeghes ha gwith socyal, (iii) savla Korf Kreskradhek a via res dhe Gernow ha Syllan rag alowa tamm kontrolyans strothys a arghansereth KE, ha (iv) res via dhe'n Keskowethyans Aventur Leel "moy gallos yn ughelheans a nivelyow kreftow teythyek" ha'n gallos a "ewngemyska gonisyow skoodhyans negysyow kenedhlek ha teythyek."

24. Ny dhendylas amendyansow a'n par na bos desskrifys avel "digresennans." Yn hwir, efander an bargaen o mar strothys ma na dhendylas lagha po hwath dadhel yn Chi an Gemynyon.
25. Kernow o onan a'n naw ranndir y'n rol y'n Paper Gwynn "Komposa War-vann," a veu gelwys dhe "dhalleth negysyansow formel" rag "bargaen konteth." Ny via dyllys na hwath kyns-skrif an bargaen ha'n skrifen ma ow pos finelhes. Yth yw haval dhe "Vargaen Digresennans Kernow," drefen bos an gwella fordh a'y dheskrifa reter strothys pur dhiswaytus gans an governans teythyek, kynth yma ganso ambos a nebes arghansereth geworansel.
26. Herwydh breus Mebyon Kernow yma'n governans kresel owth is-palas a-borpos digresennans demokratek gwiw rag Kernow dre hy dyghtya avel unses "governans teythyek" a Bow Sows, yn le avel kenedhel istorek a dhendyl moy a omwovernans.
27. Yma edhom dhe Gernow a dhigresennans gwir – a-der amendyansow byghan dhe wovernans teythyek – hag yma edhom dhe'n bobel a Gernow a dhrehevel kaskyrgh kompellus rag delivra Senedh a Gernow a yll delivra rag agan kemenethow.

Akord demokratek gwir rag Kernow

28. Herwydh Mebyon Kernow Kernow a dhendyl laghys anserghek, haval dhe henna res dhe rannow keltek erel an RU. Poran kepar hag Alban ha Kembra, Kernow yw kenedhel geltek istorek a's teves, keffrys ha hy honanieth dhiblans hy honan, savla korf laghel unnik a wra daskrefhe kenedheleth kernewek der Duketh Kernow ha Lagha Stenoryon.
29. Hi a's teves ynwedh profil erbysek diblans, gans an isella eskorrans a'n RU, yw gwethhes gans natur kreselhes a stat an RU.
30. Byttegyns, lemmyn, yth yw Kernow yn unnik yn-mysk kenedhlow keltek an RU, heb furv vyth a omwovernans effeythus. Hwath yma fowt a allosow gensi dhe wul erviransow a-vri, politek, erbysek, kerghynedhel ha socyal a-barth dhedhi hy honan.

31. Korfow governans, kwangos ha maynoriethow a wra displegya stratejiow ha policis yw desedhys mes a Gernow ha nyns yns akontadow dhe'n bobel a Gernow. Heb mar, i a fyll aswon an krevderyow a Gernow po konvedhes edhommow arbennek a'y hemenethow. Avel sewyans nyns yw dyghtyansow, hag yw a-vri yn arbennek dhe Gernow, sewys yn fenowgh gans an governans kresel.
32. Yma Mebyon Kernow ow kaskyrghes rag an aswonvos a Gernow avel kemeneth kenedhlek diblans rag pub form a wovernieth ha menystrans. Orth kolon a hemma, yma MK ow kaskyrghes rag akord demokratek, a gomprenhed an digresennans a allosow a-vri dhe Senedh a Gernow.

Senedh a Gernow

33. Mebyon Kernow a'n jeves ambos derivadow dhe wrrians a Senedh rag Kernow a allsa gwruthyl laghys, gans nerthow dre vras an keth ha'n re usi dhe Senedh Alban. Dismygys yw may fia Senedh a Gernow gwrys dre "Reyth Governans a Gernow."
34. Senedh Kernow a'n jevia gallos dhe wruthyl pennreythyans a-ji dh'y arebenedhow divers a sleyneth, heb kussulyans gans Westminster, keffrys ha maystri demokratek war an brassa rann a arebenedhow a bolitegieth pervedhel yn Kernow, ha spenans poblek keskelmys, dell usi war an rol a-woles:
  - Ammeth, pyskessa ha boos, ow komprehendya skwirys boos ha surneth boos.
  - Artys ha gonisogeth, ow komprehendya darlesans, lyvervaow, gwitthiow, ha skoodhyans rag an yeth kernewek.
  - Displegyans erbysiethek, ow komprehendya dasvevnans, avonsyans kenwerth ha kevarghow war-ji, ha tornyaseth.
  - Adhyskans ha trenyans, ow komprehendya adhyskans skol, dyskans pella hag ughella, polici trenyans ha dyskans dres an bevnans oll.
  - Polici nerth, ow komprehendya nerth nowedhadow ha musuryansow effeytheadewder nerth.
  - Kerghynnedh hag ertach ow komprehendya pub eghen a with kerghynnedhel, defens liv ha'n gwith a'n kerghynnedh istorek.
  - Yeghes, ow komprehendya omgemeryans dien rag an Gonis Yeghes Kenedhlek yn Kernow.

- Negysyow pervedhel, ow komprehendya materyow justis, Kreslu Kernow ha gonisyow goredhommek erel, prisionyow ha towlennans goredhommek.
- Anedhyans, ow komprehendya kevarghow yn anedhyans affordyadow.
- Gwiryow denel, ow komprehendya pub eghen a barowder, diversita ha dalghuster.
- Governans leel, ow komprehendya arghans ha tollow governans leel.
- Towlennans, ow komprehendya Framweyth Polici Towlennans Kenedhlek rag Kernow.
- Gonisyow socyal, ow komprehendya gwith a fleghes ha skoodh rag an ranngyllgh bodhek.
- Sport, ow komprehendya Konsel Sportow Kernewek.
- Karyans, ow komprehendya omgemeryans rag pub par a garyans fordh, ayr ha mor, keffrys ha skoodh rag an isframweyth karyans poblek.

35. Senedh Kernow a'n jevia ynwedh gallos dhe janjya lies par a vaynys talvosegyans, ow komprehendya nerthow toll wober.

An niver a eseli a Senedh Kernow ha restransow etholans

36. Herwydh breus MK y fia y'n senedh dew ugens ESK (Esel Senedh Kernow) dhe'n lyha.
37. An ESKow a via etholys dre bastellow bro lies-eselek, peub anedha ow tehweles 3-4 ESK, owth usya an system a votyans dewisek henwys Unn Raglev Treusporthadow.
38. An manylyon dien a'n niver a ESKow ha restransow pastell vro, selys war honanieth dhoroniethek ha kemenethek ha bodhow an dus a Gernow, a via unverhes gans Desedhek selys yn Kernow wosa keskussulyans ledan gans kemenethow leel.

Oberyansow Senedh Kernow

39. Res porres yw bos daffar menystrek Senedh Kernow furvys rag an gwella les a Gernow, gans dyghtyansow a'n korf lagha yn le dhe surhe gorwolyans kowal ha manylys a Wovernans Kernow.

40. Mebyon Kernow ny vynnasa, y'n tor' ma, bos re worhemynnek ow tochya fatel obersa Senedh Kernow – ha Governans Kernow. Dismygys yw, byttegyns, y representsa torr bras dhyworth politegieth worthenebek ha distruyansek Westminster.
41. Herwydh agan breus pub esel senedh oll a dal bos omvyskys y'n dowlen laghel rag Senedh Kernow, hag a dal bos hwithrys, chalenjys ha chanjys dre gevres a gessedhogyon stratejek ha dewis, kyns bos unverhes yn fordh dhemokratek gans pub ESK yn Senedh Kernow y honan.
42. Gwrians Senedh Kernow a ledsa dhe wonis civil selys yn Kernow dhe skoodhya an werinieth nowydh dhe'n howlstedhes a'n Tamer gans framweyth omgemyskys ow kudha an Senedh, governans leel ha korfow poblek erel.

Keskolm gans Governans Westminster

43. Senedh Westminster a withsa awtorita dres nebes arenebedhow. Materyow omwithys dhe'n governans kresel a gomprehendsa defens, polici estrenek, omynvroans, ha kenwerth ha diwysyans.
44. An keskolm yntra Senedh Kernow ha Westminster a via fest posek hag y fia res gwruthyl argerdhow rag surhe Kernow dhe allos oberi yn heweres yn keskowethyans gans Westminster war vateryow keslesek.
45. Hemma a gomprehendsa Skrifenyas Stat rag Kernow, neb a obersa gans Senedh Kernow ha surhe bos lesow Kernewek kanasedhys yn effeythus a-berth yn Governans an RU.

Grond arghansek an akord digresennans

46. Arghasys yw Senedh Alban ha Senedh Kembra gans gront dien dhyworth Tresorva an RU, hag arghasans keworransel kemerys dre gevres a dollow digresennys. Yn 2022-23, y feu "spenans dyghtys kowal" rag Senedh Alban ha Senedh Kembra, a-gettep, ogas ha £56.5 bilvil ha £24 bilvil.

47. Arghasys via Senedh a Gernow yn maner haval, gans akord arghansek selys war edhom. Kevrynnys via hemma dhe'n korf digressenyys, rag may halla ev gul an erviransow spenans a vri rag Kernow herwydh edhommow ha ragwiryow an genedhel.
48. Konsel Kernow re estemyas bos hys kowal a spenans governansel kevrynnys gans Kernow moy es £5 bilvil. Mes res yw mires gans rach bras orth py myns pynag a spenans yn Kernow, drefen na dhastewyn manylyon yn fenowgh Kernow avel unses erbysek diblans, ha res yw dhe drigoryon gernewek gul devnydh a wonisyow selys dhe'n est a'n Tamar (re. Klavjiow GYK yn Dewnans West). Yma ynwedh spenans dres an RU, na yllir aswon (y'ga mysk burokratieth an stat ha'n governans), ha'n kost anodho yw dismygys avel kevrennys yn siansek dres an Ruvaneth Unys oll, kyn fo klewys namenowgh an lesow erbysek gwir a-bervedh yn Kernow.
49. An displegyans a ront dien a assa ynwedh dhe vos ewnys an isarghasans istorek a Gernow ha'y gonisyow poblek.

Grond erbysek a'n akord digresennans

50. An Ruvaneth Unys – hwath yn-dann vires orth an menystransow digresennys yn Iwerdhon Gledh, Alban ha Kembra – yw stat gorgresennys, gwarthevyes gans Loundres ha'y bervedhdir. Avel sewyans, policis an governans kresel a faver Pow Sows Soth-Est. Rannow erel a fyll a henna, ha dastewynnys yw y'n gwrythyans erbysek a rannow kepar ha Kernow.
51. Askor-Tre Kowal Kernow (pub penn) yn 2020 nyns o saw 65.9% a gresek an Ruvaneth Unys. Re beu pub prys an gwettha gwrythyans a genedhlow an Ruvaneth Unys, ha hemm o prag y kemeras an penn-nivel a arghasans framweythel europek a-dhia 1999 rag ewnhe iswrythyans erbysek Kernow.
52. An governans kresel re fyllis dhe Gernow, ha dell grys Mebyon Kernow, an gwella fordh dhe ewnhe an erbysyeth kernewek a via mar tevissyow stratejis ha policis an re a drig yn Kernow ha dhedha kevren davadow gans sewen aga folicis.

53. Mebyon Kernow a dhiskler bos chons krev dhe Senedh a Gernow a dhrehevel erbysieth ewnna ha sewenna. Ev a allsa, rag ensampel, skoodhya diwysyansow hengovek hag owth omsevel, drehevel war glewans Kernow a dyller, hy mark unnik, ha'y galladewder morek. Ev a allsa ynwedh ragwirhe gwellheansow a isframweyth a rosa les dhe'n erbysieth kernewek.

Keskowethyans gans an ranngyllgh poblek yn Kernow

54. Senedh Kernow a settsa an framweyth arghansek hag a bolici rag brassa rann an ranngyllgh poblek a-bervedh yn Kernow, y'ga mysk governans leel, fondyansow adhyksansel, an gonis yeghes ha korfow poblek erel.

55. Synsys re beu delanwes a vri gans kwangos, maynoriethow ha pellkorfow hag yw anetholys ha diambos. Yn Kernow, korfow a'n par na re gomprenhendyas an Keskowethyans Aventur Teythyek, an Keskowethyans Natur Deythyek, an Gesva Yeghes ha Sewena, an Kesva Rannglygh Poblek ha'n Bagas Ambosow Klynykel.

56. Omres yw Mebyon Kernow dhe surhe bos omgemeryansow korfow a'n par na ynkorforys yn asrannow a'n Senedh nowydh.

57. Ni a dhegemmer byttegyns y hyllir gul kas rag niver a gorfow poblek gwrys orth grond Kernow oll. An re ma a alsa komprehendya Ertach Kernow (ow perghenegi an omgemeryansow a 'Ertach Pow Sows' hag a 'Bow Sows Istorek' yn Kernow), Kernow Naturel (yn le "Pow Sows Naturel") ha Konsel Sport a Gernow.

58. Senedh Kernow a surhasa apoyntyansow ygor hag akontyadow dhe gorfow poblek a'n par na ha'ga synsi dhe akont rag aga gwriansow, yn-dann witha an gallos dhe reythya ow tochyaga aktivytys.

Grond demokratek a'n akord digresennans

59. A-lemmyn yma dhe bolitegoryon etholys yn hwerinel yn Kernow maystri strothys ow tochyaga spenans poblek.

60. Senedh Westminster a with gallos war vrasa rann an erviransow politek a vri dhe'n west a'n Tamar. Nyns yw an governans leel saw darnas a'n ranngyllgh poblek, ha'n governans kresel a bes dilea gallos hag asnodhow arghansek dhyworth konsels leel, yndann ri delanwes yn fenowgh dhe gorfow anetholys.
61. Gallosow a via res dhe Senedh Kernow gans an governans kresel, ha Senedh Kernow a dhasperghenegsa gallosow syns gans sett ledan a gorfow anetholys. Dell veu notys seulabrys, ynkorforys via omgemeryansow brassa rann an korfow na yn asrannow a'n Senedh nowydh, kyn fia gwrys martesen niver byghan a gorfow poblek, selys yn Kernow.
62. Keffrys, gonisogyon civil selys yn leow kepar ha Brystow ha Loundres ny dhyghtsens namoy maters yn Kernow. Galwesigyon ow tyghtya, rag ensampel, kyrghynnedh, gonisyow goredhom ha rosweyth pennfordhow Kernow a via selys yn Kernow – ow kwruthyl meur a oberow nowydh hag ow kernertha an erbysieith leel.
63. Mebyon Kernow a obersa ynwedh dhe surhe na vo gallosow governans leel negedhys, mes gwellhes pan vo possybyl.
64. An digresennans a allos politek hag erbysek dres an Ruvaneth Unys oll a weressa drehevel furv moy keffrysek a wovernans, hag a styrsa na via gwiw rag ESow a Gernow yn Senedh Westminster dhe votya war vaters na nassyo Kernow yn tevri.
65. Ha Westminster omgemerys rag le ranngyllghyow a allos, hemma a allsa ledya, dres termyn dhe leheans a niver a ESow ena.

Kowethyans gans an governans leel

66. Omres yw Mebyon Kernow dhe'n gwrians a beswar pennkonsel, rag delivra gonisyow governans leel, y'n framweyth a reythyans gwrys gans Senedh Kernow. MK a avow byttegyns nebes tus dhe vynnys gweles byghanna niver a awtoritas a'n par na.
67. Dell grys MK a-lemmy, y kodh bos 35-45 esel dhe gettep awtorita, ha'n niver poran a gonsels hag a gonselers, keffrys ha'n oryon ha'n restri etholek dhe vos akordys gans Desedhek

selys yn Kernow, wosa kussulyans ledan gans kemenethow leel. Dell grysyn, y kodh bos konselers etholys dre bastellow bro a lies esel, ow kul devnydh a'n system VTU (Vota TreusportheK Unnik) a votya gans dewisyansow.

68. An konsels ma a aslesa an awtorita unses, kyn fiens gallosegys dhe oberi yn kesunyans, dhe brovia nebes gonisyow dres Kernow oll, pan vo gwiw.
69. Omres yw MK dhe furv werinek "a-dhia'n goles" a werinieth ha dhe'n bennrewl a iskowethyansektek, hag erviransow etholek gwrys mar leel dell vo galladow, ow skoodhya an digesennans a wrians a erviransow a vri hag a asnodhow dhe gonsels leel a dre hag a bluw.

Owth attamya difygas demokratek Kernow

70. Kernow a berth difygas demokratek kowrek, hag yma dhedhi le a bolitegoryon akontyadow yn hwerinel es an brassa rann a rannow erel a'n Ruvaneth Unys.
71. Gorrys yn-dann anles yw Kernow (poblans 570,300) a-lemmyn drefen nag eus dhedhi Senedh a yll reythya a-barth an gwella prow a'y hemenethow ha'y fobel. Ow mires orth an governans leel, nyns eus dhe Gernow marnas 87 konseler yn hy fennawtorita unses – omgemeryanseK kettep penn rag kresek a 6,555 a dus. Kyns an kresennans a wovernans leel yn 2009, yth esa dhe Gernow 331 konseler yn seyth pennawtorita leel.
72. Avel gorthwedh, yma dhe Alban (poblans 5,479,900) 129 ESA ha 1,227 a gonseloryon a bennawtorita (unn konseler pub 4,466 a dus), hag yma dhe Gembra (poblans 3,107,500) 60 ES ha 1,232 a gonseloryon (unn konseler pub 2,522 a dus).
73. Serth yw an worthwedh ynwedh gans an restri a wovernans leel y'n gonteth sowsnek pella dhe'n west, Dewnens (poblans 1,410,000). Yma dhedhi unnek konsel ha somm a 480 konseler (unn konseler pub 2,938 a dus).
74. Gwrians a voy es 40 esel a Senedh a Gernow hag ynkressya an niver a gonseloryon bennawtorita dhe ogas ha 150-170 a weressa ow kwerinelhe bewnans burjeseK yn Kernow.

Kowethyans gans Europa ha'n Bys ledanna

75. Dell grys Mebyon Kernow, Senedh Kernow a obersa gans ranndiryow ha kenedhlow dres an Enesow Bretennek, dres Europa, ha dres an Bys ledanna.
76. An aswonvos politek a Gernow avel unses rag moy omwovernans a-bervedh y'n Ruvaneth Unys a ledsa ynwedh dhe representyans yn korfow treuskenedhlek, kepar ha'n Konsel Bretennek-Iwerdhonek.
77. Y fia ynwedh chonsyow brassa dhe avonsya Kernow war an wariva ollvyssel, hag a allsa komprehendya sodhvaow kannasedhek yn leow a vri, rag avonsya Kernow ha'y negysyow, ha kenertha trad ha kenwerth.

Aswonvos brassa rag Kernow

78. Gwaynya gallosow brassa rag Kernow a war-barth gans an aswonvos a Gernow avel bosva genedhel diblans, hag a via dhe les rag hy hengovyow gonisogethel diblans ha rag gwiryow hy fobel.
79. Yn 2014 an governans kresel a blegyas a-dal bledhynnyow a boos hag aswon an bobel gernewek der an Akordyans Framweyth rag Difresyans a Vinorytys Kenedhlek. Rewlyans troboyntel yw an aswonvos ma, kyn fyllis Governans an R U kowlwul y ambosow. Res yw bos an chalenj lemmyn pobel Kernow dhe hedhes kemeryans ledanna a'gan gwir a vaystri brassa war agan bewnans politek, burjesek hag erbysek dre wrians a Senedh reythyansel a Gernow.
80. Gwaynyow pella keskelmys dhe Senedh a Gernow a dal komprehendya:
  - Y fydh res dhe gorfow poblek divers, y'ga mysk an BBC ha tardhellow media erel, dastewynnya kenedhlegeth Kernow y'ga howethyans ha fatel yns dyghtys.
  - Hwithrans leun a Dhuketh Kernow hag a'n kowethyans korf-laghel amstyrus yntra Kernow ha'n Gurun, hag a'n kontradiansow ynter an studh korf-laghel ma ha'n restri menystrek a-lemmyn.

- An difresyans gwellhes a'n Yeth Kernewek dre Rann III a Jartour Konsel Europa rag Yethow Ranndiryel ha Minoryta.
- Entrans a barys kernewek yn tournaments keswlasek sport, y'ga mysk an Gwariow Kemynwlas, a's teves seulabrys parys dhyworth, rag ensampel, Gwernenys, Jersenyys ha Manow.

Prowyow dhyworth digresennans

81. Pan lonchas ev towlow y Wovernans rag Senedh a Alban yn 1997, Donald Dewar, tremenyys, a leveris bos an amkan "akord resnadow ha gwiryon rag Alban a-berth yn framweyth an Ruvaneth Unys." Ev a geworras y fia "da rag hag Alban ha'n RU," y hwrussa "krefhe maystri demokratek ha gul dhe woverna bos moy akontyadow," ha "dastewynnya edhommow ha kesstudhyow Alban, ny vern agh, reydh po evredhder."
82. Mebyon Kernow a vynn kavos an keth "akord resnadow ha gwiryon" rag Kernow, hag a via ynwedh, dell grysyn, da rag ha Kernow ha'n RU.
83. Digresennans dhe Alban ha Kembra re wrug dyffrans posek dhe'n dhew bow - yn fordhow politek, erbysek, socyal ha gonisogethel.
84. Yn 2019, ha hi owth aswon an 20ves penn-bloodh a wrians Senedh Alban, Kynsa Menyster Nicola Sturgeon a viras war-dhelergh orth dedhyow a-varr an Senedh. Hi a skrifas:

"Poran a-dhia y vledhynnyow a-varr, Senedh Alban a dhiskwedhas y vos parys dhe wul erviransow polici hag o dyffrans dres eghen dhe'n huni yn Westminster rag gweres ow trehevel pow gwell. Ensampel kler a hemma o an gweythresans a with personek heb kost rag tus koth. Omrians bras o hemma mes essensek o rag lesow hir-dermyn Alban, ha ni owth ombareusi rag an chalenjys a boblans ow kothhe. A-gynsow ni re ystynnas gwith personek heb kost may komprehendo oll an dus a's teves edhom anodho, herwydh arvreus, ny vern aga oos.

"ESAow a holyas lergth aral pan votyas an senedh, wosa chanj a venystrans yn 2007, dhe dhilea feow dyskansow yn Alban, ow taswul hengov hir ha gothus Alban a adhyskans heb kost.

"Yn maner haval, an ervirans dhe dhilea charjys rag gorhemynnnow medhegneth a worfennas an pyth o boghes moy ages toll a-barth yeghes drog. An GYK yw, heb mar, an ensampel an moyha marthys ha'n moyha talvesys, a wonis ollvysel le mayth yw gwith proviys war an grondow a edhom a-der gallos a be.

"Agan gonis yeghes, kepar ha re erel dres an norvys, a enep chalenjys. Mes kowlwrians gwiw Senedh Alban yw sevel orth an avonsyansow troha marghasheans dhe barth dyghow an or, hag yn kettermyn ow surhe asrannow D&G Alban, yn-dann an governans a-lemmyn, dhe berformya an gwella y'n RU."

85. An kowlwriansow yn Alban ha Kembra re beu marthys yn tevri. Y'n rol a-woles yma niver a ensampLOW a reythyans, stratejiow ha musuryow, unverhes gans Senedh Alban ha Kuntelles Kenedhlek Kembra / Senedh Kembra:
- Senedh Alban a bassyas an Reyth Tevesigyon gans Dialloster rag provia framweyth dhe dhifres an sowena ha'n argasow a devesigyon ha dhedha fowt a allos brysel ma na allons y wul yn tien aga honan. (2000)
  - Kuntelles Kenedhlek Kembra a apoyntyas an kynsa Desedheger Fleghe y'n Ruvaneth Unys. (2001)
  - Senedh Alban a bassyas Reyth Rydhses Kedhlow hag o efanna ages an reythyans yw gweythresek yn remenant an Ruvaneth Unys. (2002)
  - Senedh Alban a unverhas provia gwith personek heb kost rag tus koth, orth aga gallosegi dhe driga y'ga chiow aga honan dres termyn mar hir dell vo possybyl. (2003)
  - Senedh Alban a bassyas reythyans rag unverhe gwir laghel dhe anedhyans fast rag pub person dianedh. (2003)
  - Senedh Alban a unverhas Reyth Dasfurvyans Tir, a gomprehendyas difresow rag kemenethow powek ha kroftoryon. (2003)

- Senedh Alban a bassyas an kynsa towl lagha bythkweth rag difres Albanek ha gul dhodho bos yeth sodhogel yn Alban. (2005)
- Senedh Alban a ragresegas difen a vegi yn barrys, bostiow ha tylleryow poblek. (2005)
- Senedh Alban a gomendyas hwithransow lagasow heb kost der an Gonis Yeghes Kenedhlek. (2006)
- Senedh Alban a wrug Desedhek Gwiryow Denel der an Reyth Desedhek Albanek rag Gwiryow Denel. (2006)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a dhileas charjys rag gorhemynnnow medhegneth. (2007)
- Senedh Alban a gomendyas kevreyth a vota treusporthadow unnik (VTU) rag etholansow leel. (2007)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a lonchyas rester sawya marwostlow rag difres mayniow owth enebi kaletterow awos kildro. (2008)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra ha Senedh Alban aga dew a wordhileas charjys park kerri yn klavjiow an GYK. (2008)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra ha Senedh Alban aga dew a dasygoras hensyow horn koth, ow komprehendya an hensyow Glyn Ebwi hag Alamhagh-Sruighlea yn 2008.
- Senedh Alban a bassyas towl lagha gwreydhyel ow tochya chanj an hin, a settyas amkan rag 2050, amkan servadow rag 2030, keffrys hag amkanow bledhynnyek rag an leheans a dhyllansow gas chi gweder. (2009)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra ha Senedh Alban re withas kemenethow kembrek hag albanek rag an privedhheans tamm ha tamm a'n Gonis Yeghes Kenedhlek usi ow pos prevys yn Kernow ha Pow Sows. (2010 alena rag)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra eth ha bos an kynsa rann a'n RU dhe settya amkanow laghel skoll hag eylgyghya, ow sewya y strateji skoll hir-dermyn Troha Skoll Mann. (2010)

- Senedh Alban a dhaskomendyas adhyksans heb kost yn pennskolyow rag studhyoryon albanek ow studhya yn Alban. (2011)
- Senedh Alban a dhileas charjys rag gorhemynnow medhegneth. (2011)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a bassyas lagha rag alowa an astel a'n 'gwir dhe brena' chiow konsel ha chiow kowethasow anedhans yn ranndiryow a worholethow anedhans meur. (2011)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a skrifas a-berth y'n lagha an gwiryow hag ambosow yn Akordyans a Wiryow Fleghe an KU. (2011)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a amendyas Reyth an Yeth Kembrek 1993, passyes yn Westminster, hag a gomendyas Desedheger a'n Yeth Kembrek. (2011)
- Senedh Alban a gomendyas rewl 'skoll mann' rag gul dhe Alban bos onan a'n kenedhlow an moyha asnodhow-effeythus yn Europa. (2012)
- Senedh Alban a veghyas ardoll war worvarghasow bras, rag skoodhya kres trevow ha gwerthjiow byghan. (2012)
- Senedh Alban a waynyas Gwariow an Gemynwlas rag Glaschu ha Hanaf Ryder rag Gleann-eagain. (2014)
- Senedh Alban a unverhas kevrenna arghasans keworransel rag astiveri an 'toll jambour' dregynnus a veu beghyes gans an Senedh yn Westminster. (2014)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a bassyas an Reyth Gonisyow Socyal ha Sewena rag gwellhe sewyansow rag tus ha dhedha edhom a skoodhyans gwith. (2014)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a bassyas Reyth Anedhans, a gomprehendyas provians rag alowa awtoritys leel dhe dhervyn charj 100% ughella rag anedhow nessa. (2014)

- Senedh Alban a ystynnas dhe dus 16 ha 17 aga oos an gwir a ragleva y'n referendum anserghogeth, hag yn etholansow devedhek rag Senedh Alban ha konsels. (2014)
- Senedh Alban a gomendyas bosow skol heb kost rag pub flogh yn klassow onan dhe dri yn skolyow kynsa. (2015)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a bassyas an Reyth Sewena a Henedhow Devedhek, a wrug laghys may halla korfow poblek kowlwul aga deverow yn maner a akord gans an pennrewl a dhisplegyans sostenadow.
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a wrug provians rag gwrians a Framweyth Displegyans Kenedhlek rag Kembra. (2015)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a bassyas Reyth Chanj an Hin (Amkanow Leheans Dyllansow) efan, a sett amkanow rag an leheans a assys chi gweder. (2016)
- Senedh Alban a settyas amkanow rag an dileans a voghosogneth fleghes dre Reyth Boghosogneth Fleghes. (2017)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a unverhas Reyth Yeghes Poblek efan, a gomprenendyas strateji kenedhlek rag dyghtya berrikter ha musuryow erel rag lehe meg. (2017)
- Senedh Alban a gomendyas prisya ispyntel rag alkohol rag lehe an effeythyow negedhek a eva. (2018)
- Senedh Alban a gomendyas Reyth Sekerder Socyal efan, ow tegemerer maystri a gevres a lesow. (2018)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a wordhileas an 'gwir a brena' ha'n 'gwir a akwirya' chiuw konsel ha chiuw kowethasow anedhans. (2018)
- Senedh Alban a gomendyas musuryow arbennik rag kemerer dustuni dhyworth dustunioryon flogh ha tus woliadow yn trials galweythel. (2019)

- Senedh Alban a sett amkanow rag an diwreidyans a voghosogneth geunys dre Reyth Boghosogneth Geunys. (2019)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a gomendyas Ombudsman Gonisyow Poblek. (2019)
- Senedh Alban a gressyas spalyow rag tus a veu breusys avel kablus a dhrogoberow sevir erbynn enevales gwyls dre Reyth Enevales ha Godhvevnans. (2020)
- Kuntelles Kenedhlek Kembra a ystynnas dhe dus 16 ha 17 aga oos an gwir a ragleva yn etholansow devedhek rag Senedh Kembra ha konsels. (2020)
- Senedh Alban ha Kuntelles Kenedhlek Kembra aga dew a dhevnydhyas aga nerthow rag komendya fronansow o desedhys gwell dh'aga henedhlow dres an pandemik koronavayrus. (2020 alena rag)
- Senedh Alban a wrug laghys rag provia towl a astiveryans arghansel rag tus a borthas tebedyghtyans fleghes yn kerghynedhow gwith. (2021)
- Senedh Kembra a gomendyas steus kenedhlek rag Kembra. (2021)
- Senedh Kembra a gomendyas reythyans rag alowa konsels leel dhe jarjya toll gonsel 300% ughella war anedhow nessa (dhyworth Ebrel 2023) ha musuryow erel rag kontrolya anedhow nessa der an system towlenna. (2022)
- Senedh Alban a gomendyas bosow skol heb kost rag pub flogh yn klassow peswar dhe bymp yn skolyow kynsa. (2022)
- Senedh Alban a bassyas an Reyth Kost a Vewa (Difresyans Delghysi), a gomendyas staga rentow hag astel a dhianedhansow. (2022)

Govynnow Kemmyn

Govyn 1. A wrussa gwrians a Senedh a Gernow ledya dhe anserghoeth?

Gorthyp 1. Ny gaskyrgh Mebyon Kernow a-barth anserghoeth. Dell veu displegys seulabrys y'n skrifen polici ma, yma MK ow kaskyrghes a-barth Senedh a Gernow, a via a-berth yn framweyth an Ruvaneth Unys. Ni a grys y hwrussa gallosegi Kernow dhe dhos ha bos rann allosegys a'n RU.

Govyn 2. A nys yw Kernow unweyth re vyghan rag Senedh a'y honan?

Gorthyp 2. Yma hogen broyow anserghek ha dhedha poblans byghanna ages, po haval orth, poblans Kernow. An re ma a gomprenhend Island (366,000), Luxembourg (630,000) ha Malta (525,000), keffrys ha tri Serghogneth a'n Gurun a omrewl, henn yw Manow (85,000), Gwernenys (63,000) ha Jersenyys (103,000). Yma ynwedh ensamplo dres nivera a ranndiryow byghanna a's teves governans digresennys. Hemm a veu aswonys yn 2002 yn skrifen bolici governans kresel a-dro dhe ranndirheans, a rekordyas ranndiryow kepar ha Vorarlberg, Ostri (394,000), Korsika, Pow Frynk (339,000), Valle d'Aosta, Itali (126,000), Flevoland, Iseldiryow (417,000) ha Navarra, Spayn (650,000).

Govyn 3. Ni a'gan beus awtorita unses seulabrys. A ny dalvia dhyn saw pysi moy gallosow rag Konsel Kernow?

Gorthyp 3. Yma kammgonvedhes ledan may hallsa Konsel Kernow esplegya war neb kor yn Senedh a Gernow, heb dasfurvyansow politek ledanna vyth. Senedh a Gernow a wra laghys a via kehaval dhe wovernans kenedhlek - ow kontrolya an brassa rann a'n rangylgh poblek yn Kernow ow komprenhendya an Gonis Yeghes Kenedhlek, pub tremmyn a adhyskans, aray efan a gorfow poblek, ha governans leel. Ow tochyha governans leel, patron MK a dhastewyn patron Alban, hag a'n jeves 32 awtorita leel chif yn-dann Senedh Alban, ha Kembra, hag yw servyes gans 22 awtorita leel chif yn-dann Senedh Kembra.

Govyn 4. A ny via Senedh a Gernow yn sempel gwiskas erel a bolitigoryon gostek?

Gorthyp 4. Omgemeryans Senedh Kernow a via gul erviransow stratejek a-dro dhe dhevedhyans Kernow. Henna a dhrosa gallos-ervira brassa arta dhe Gernow, hag a dhilesa an edhom a gemmys a gorfow anetholys. Y ledsa ynwedh dhe leheans meur yn niver a dus

anetholys yn korfow a'n par na heb maystri demokratek po gans boghes anodho.

Govyn 5. A ny via moy kostek dhyn kavos Senedh a Gernow?

Gorthyp 5. Kyfyansek yw Mebyon Kernow y fia akord demokratek nowydh rag Kernow le kostek yn tevri hag a wrussa kenertha an erbysieith kernewek. Gul dhe'n RU bos moy demokratek a ledsa dhe dhileans a niver bras a gorfow anetholys, ha Senedh Kernow a surhasa may fia rann vrasa a'n negys a wovernans ha menystrans, gwrys y'n eur ma yn tyleryow kepar ha Brystow ha Loundres, gwrys yn Kernow - ow kul niver bras a oberennow nowydh tyllys yn ta. Senedh a via desedhys gwell keffrys dhe dhyghtya spenans a'n brassa rann a'n rangylgh poblek yn Kernow ha dhe wruthyl an studhyow dhe dhisplegya erbysieith kernewek moy sewen ha sostenadow.

Govyn 6. A ny via gwell rag Kernow bos rann a ranndir SW brassa po omjunya gans an gonteth sowsnek Dewnens?

Gorthyp 6. A-dhia an 1960ow, an governans kresel, negysyow bras ha kwangos anetholys ha diambos re bursewyas yn feur digolm polici soth west po 'Devonwall' rag Kernow. Re beu dedhlys yn fordhow divers y fia lesow Kernow servys an gwella dre gesunya Kernow yn fondyansek gans Dewnens po der an patron ranndirek 'Soth West Bras,' kyn fia Kernow ha'y hanasow yn minorityta yn anwoheladow. Re beu derivys dhyn y hwelhasa an dewis soth west efanna an nerth politek hag erbysek a Gernow. Yn gwirvos, dustuni a'n ranndiregieth ma dres an diwettha peder degvledhen a dhiskwedh y hwarva an konter, hag ymava ow pesya. Agan performyans erbysek yw marthys war-dhelergh remnans an RU, agan goberow a bes bos war-dhelergh kreskek an RU, ha oberennow kernewek re beu esperthys war-tu ha'n est. Ni a gollas Kreslu Kernow dhe'n kesunyans yn 1960ow hag, a-dhia henna, kresennans a gevres a gorfow poblek ha kowethyansow re balas yn-dann an erbysiedh kernewek ha kelli a wrussyn milyow a oberennow kernewek.

Govyn 7. Pandr'a via an poynt a ESow wosa bos selys Senedh a Gernow?

Gorthyp 7. Ny via Senedh Kernow anserghek a'n RU hag y fia edhom hwath dhe ESow leel a wari rol leun ha heweres yn Westminster. Y fia edhom dhedha a ganasedhi gologvaow kernewek war vateryow divers na via omgemeryans Senedh Kernow, rag ensampel polici estren ha defens.

Govyn 8. A via edhom dhe'n Senedh nowydh a gavos drehevians nowydh drehevys a-borpos?

Gorthyp 8. Mebyon Kernow a breder na via edhom dhe Senedh Kernow a dhrehevians nowydh a'n par na. Herwydh an Parti rag Kernow y fia possybyl rag dreheviansow devnydhys seulabrys, kepar ha 'Lys Kernow', dhe ostya an akord demokratek nowydh rag Kernow.

Govyn 9. A yllowgh ri ensampel a fatel obersa?

Gorthyp 9. Y'n eur ma nys eus meur a vaystri war dowlennans dhe bolitegoryon po dhe gemenethow. Governans kresel re sordyas Framweyth Polici Towlennans Kenedhlek (FPTK) a-dhia'n gwartha. Lies den a breder y hwra "bedhektek a-barth" displegyans y'n skrif dhe ledya dhe dhisplegyansow heb fron ha kiskus, na allas kemenethow teythek lettya. Nans yw nebes bledhynnyow, an awtorita unses re bia ow tadhla an pyth a dal bos an gosten rag anedhans Kernow ynter 2010-2030, mes an governans kresel a herdhyas menystrans hwithrans re gonstrinas Kernow dhe dhegemeres kosten marthys ughella ages an huni prederys dhe vos gwiw gans an brassa rann a drigoryon leel. An governans kresel re dhaskrifas ynwedh policis "anedhans affordyadow," ow palas yn-dann brovians a anedhans "edhommow leel" a yll tus dhe affordya. Mar pe Senedh a Gernow, pub ervirans a-dro dhe dowlennans hag anedhans a allsa bos ervirys yn Kernow. Hemma a gomprehendsa askorrans a Framweyth Polici Towlennans Kenedhlek Kernewek dhe aslea an FPTK askorrys gans an governans kresel, a assa policis ha kostennow dhe vos ervirys yn teythek heb mellyans dhyworth Whitehall. Erviransow towlennans a via gwrys gans konseloryon deythyek hag ena argerdh appel a via kontrolys gans an Senedh - ma na via possybyl namoy rag hwithroryon towlennans dhyworth Brystow sevel orth aswon gwelyow kemenethow teythek ha'ga hanasow etholys.

Mebyon Kernow – the Party for Cornwall,
Lanhainsworth, Fraddon Hill, Fraddon,
St Columb, Cornwall/Kernow TR9 6PQ.

www.mebyonkernow.org

www.facebook.com/MebyonKernow

twitter.com/MebyonKernow